

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ЧИСТЯКОВА Наталя Вікторівна

УДК: [785.7:780.614.331]:78.03 (477) "1990/2010"

АНСАМБЛІ ЗА УЧАСТІ СКРИПКИ В УКРАЇНІ 1990 – 2010-х РОКІВ:
ГЕНЕЗИС, СТИЛІСТИКА, ФОРМИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ

Спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Суми – 2018

Дисертацією є рукопис
Роботу виконано в Харківському національному університеті мистецтв
ім. І.П. Котляревського, Міністерство культури України.

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, професор,
заслужений діяч мистецтв України
ІГНАТЧЕНКО Георгій Ігорович,
Харківський національний університет
мистецтв імені І. П. Котляревського,
професор кафедри теорії музики.

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
РОЩЕНКО Олена Георгіївна,
Харківська державна академія культури,
завідувач кафедри теорії та історії музики;

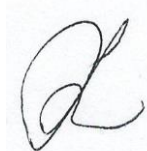
кандидат мистецтвознавства, професор,
заслужений діяч мистецтв України
АНДРІЄВСЬКИЙ Ігор Михайлович,
Національна музична академія України
ім. П. І. Чайковського,
професор кафедри скрипки.

Захист відбудеться 26 червня 2018 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.053.04 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С.Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С.Макаренка за адресою: 40002, м.Суми, вул. Роменська, 87.

Автореферат розіслано 26 травня 2018 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. А. Устименко-Косоріч

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Музичне мистецтво 1990 – 2010-х років характеризується трансформаційними жанрово-стильовими процесами, які, з одного боку, спрямовані на збереження та продовження традиційних форм музикування, а з іншого, впливають на формування якісно нових видів творчості шляхом поєднання різних мистецьких напрямків. Проблема кореляції академічних та аматорських видів музичного мистецтва викликає особливий інтерес серед сучасних музикознавців, культурологів та етнологів, особливо, в ансамблевій проекції. Проте поза увагою науковців залишаються питання розвитку ансамблевого виконавства за участі скрипки, яке набуває масової популярності у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття.

Ансамблеве виконавство за участі скрипки набуває сучасного художньо-образного змісту та інструментально-колективного статусу в контексті творчої діяльності українських колективів, які стимулювали виникнення особливого типу колективної гри, де скрипка (ширше – скрипкове сімейство) стає базовим осередком, навколо якого можуть групуватися інші інструменти або вокальні голоси. Так, серед українських струнно-смічкових колективів, які популяризують сучасні виконавські форми у власній творчій діяльності є: ансамбль скрипалів «Експромт» та камерний оркестр «Крещендо» (м. Харків); камерний оркестр «Поліфонія» (м. Львів); ансамблі Дитячо-юнацького музичного товариства «Violino» (м. Дніпро, м. Павлоград).

Творчі струнно-смічкові колективи «Експромт» та «Крещендо» (м. Харків) втілюють як академічні, так і естрадно-джазові форми музикування, репертуар камерного оркестру «Поліфонія» (м. Львів) складають зразки західноєвропейської популярної музики та сучасних українських авторів, діяльність ансамблів «Violino» (м. Дніпро, м. Павлоград), до складу яких залучена дитячо-юнацька категорія виконавців, була спрямована на популяризацію скрипкового музикування взагалі з орієнтацією на профільну музичну освіту. Отже, музичний репертуар та творча діяльність зазначених українських колективів є взірцем нових синкретичних форм музикування, які стають важливим соціокультурним чинником формування естетичних орієнтирів у сучасній українській молоді.

Фундаментальною основою дослідження є наукові праці українських та зарубіжних дослідників, в яких обґрунтовано особливості академічної виконавської майстерності скрипалів (І. Андрієвського, І. Гребневої, В. Григор'єва, Н. Дикої, О. Зав'ялової, Е. Купріяненко, Й. Маттезона (J. Mattheson), Л. Моцарта (L. Mozart), В. Мужчиля, М. Пінчера (M. Pincherle), Л. Раабена, Г. Стреттона (G. Stratton), Б. Струве, О. Щелкановцевої, А. Юрьєва). Особливий внесок у розвиток науково-теоретичної бази вивчення камерного ансамблю здійснено І. Польською, яка

визначила специфіку композиторського, виконавського та слухацького видів діяльності у даній сфері суспільного музикування. Історичні аспекти скрипкового мистецтва розкрито в наукових працях О. Агаркова, Л. Ауера, Г. Берліоза, Є. Браудо. Проблеми розвитку скрипкового мистецтва розглянуто в студіях І. Бялого, Г. Гінзбурга, Г. Григор'єва, К. Кузнецова, Н. Харнонкурта, Г. Хоткевича, І. Ямпольського.

Водночас, теоретичний аналіз української та зарубіжної спеціалізованої літератури і дисертаційних робіт з питань історії та практики аматорського скрипкового мистецтва дає підстави констатувати відсутність цілісного дослідження, у якому було б розглянуто процес становлення виконавської скрипкової школи, тенденції її розвитку, схарактеризовано виконавські техніки та засоби музичної виразності, жанрово-стильові особливості репертуару для скрипки, форми музикування (академічна, аматорська).

Актуальність теми посилюється об'єктивною потребою більш глибокого усвідомлення особливостей функціонування ансамблів за участі скрипки у контексті дослідження інструментального виконавства минулого та сучасності; вивчення скрипкового музикування та його основних напрямків – академічного / аматорського; дослідження композиторської, виконавської творчості, репертуару та діяльності скрипкових ансамблів в Україні 1990 – 2010-х років. Важливість наукового пошуку підтверджується необхідністю визначення стильових характеристик ансамблевого скрипкового музикування як синкретичного виду музичного мистецтва, у якому органічно поєднуються академічна / аматорська форми.

Отже, актуальність теми, теоретичне і практичне значення, об'єктивна необхідність компаративного вивчення стилів та жанрів скрипкового мистецтва зумовили вибір теми дослідження: *«Ансамблі за участі скрипки в Україні 1990 – 2010-х років: генезис, стилістика, форми репрезентації»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота є складовою комплексного дослідження кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського «Методологічні проблеми і методичні основи сучасного музикознавства: теоретичні, естетичні, соціологічні та психолого-педагогічні аспекти» (протокол № 4 від 29 листопада 2012 року). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (протокол № 3 від 23 жовтня 2015 року).

Мета дослідження – створити теоретичну платформу вивчення ансамблів за участі скрипки в Україні 1990 – 2010-х років, визначити генезис, стильові ознаки та форми репрезентацій означеного феномену. Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. Виявити стан розробленості проблеми розвитку ансамблів за участі скрипки в Україні у 1990 – 2010-х роках, визначити поняттєвий апарат дослідження.

2. Охарактеризувати скрипковий стиль в контексті аматорського музикування.
3. Здійснити органологічний аналіз розвитку скрипки, розробити класифікацію ансамблів за участі скрипки.
4. Виявити типові особливості аматорського камерно-інструментального ансамблю за участі скрипки.
5. Проаналізувати стильові ознаки та соціокультурні функції аматорських колективів України за участі скрипки на прикладі творчої діяльності ансамблів м. Харкова, Львова, Дніпропетровська (нині Дніпра), Павлограда.

Об'єкт дослідження – ансамблеве скрипкове мистецтво як виконавський феномен.

Предмет – історико-стильові аспекти ансамблевого виконавства за участі скрипки в Україні 1990 – 2010-х років.

Методологічну основу дослідження становлять базові принципи теорії пізнання (об'єктивність, науковість, історизм, цілісність, взаємозв'язок і взаємозумовленість явищ і процесів дійсності); основні положення системного, аксіологічного, мистецтвознавчого, компетентнісного й культурологічного підходів як методологічного способу вивчення музичного ансамблевого мистецтва та його типів; концептуальні положення теорії професійної майстерності, психолого-педагогічної науки в галузі фахової підготовки скрипалів, зокрема, формування виконавської майстерності та творчого розвитку особистості.

Теоретичну основу дослідження становлять праці з філософії та естетики (О. Лосев, М. Мамардашвілі, Ф. Ніцше, В. Суханцева, Т. Чередниченко); роботи, присвячені проблемам культурології та мистецтвознавства (В. Бичков, Є. Гуренко, М. Каган, П. Ніколаєва, Дж. Сібрук, М. Хай, Й. Хейзінга); науковий доробок з літературознавства та семіотики (Н. Гей, Ю. Лотман, О. Михайлов), музичної регіоніки (Т. Кирєєва, Є. Кирєєва, Л. Кияновська, О. Кононова, М. Лінник, А. Пономарьов, А. Прокоф'єва, М. Черепанин, З. Юферова); концепції щодо розвитку інструментального виконавства, зокрема, струнно-смичкового (І. Андрієвський, І. Бялий, І. Гребнева, Л. Гінзбург, Д. Голдобін, В. Григор'єв, Л. Гуревич, Б. Гутников, Н. Дика, О. Жерздев, О. Зав'ялова, К. Кузнєцов, Е. Купріяненко, О. Леман, М. Ліберман, А. Микитка, Б. Михайловський, О. Міхель, К. Мострас, В. Мужчиль, І. Польська, С. Понятовський, Е. Пудовочкін, Л. Раабен, Д. Рогаль-Левицький, Н. Рижкін, В. Сирятський, Б. Струве, О. Ступель, В. Ткаченко, Г. Хоткевич, К. Чайковська, О. Щелкановцева, О. Юрьєв, І. Ямпольський); праці науковців з теорії жанру, стилю, музичної форми та фактури, інтерпретації та імпровізації (Т. Адорно, А. Альшванг, Б. Асаф'єв, М. Арановський, О. Власов, Л. Гаккель, М. Калашник, Л. Касьяненко, О. Катрич, Е. Денисов, Н. Корихалова, Ю. Кочнев, О. Кріпак, Т. Кюрегян, О. Лисенко, О. Маркова, В. Медушевський, М. Михайлов, В. Москаленко, Є. Назайкінський,

Г. Орджонікідзе, А. Онеггер, І. Пясковський, О. Рощенко, М. Сапонов, С. Скребков, О. Сокол, О. Соколов, А. Сохор, Є. Трємбовельський, Н. Харнонкурт, В. Холопова, В. Цуккерман, О. Чекан, Л. Шаповалова, С. Шип, Г. Шохман, Р. Шуман; положення з музичної соціології (Т. Баранова, Ч. Берні, Г. Головинський, Л. Дорогих, Н. Жайворонок, І. Земцовський, С. Зуєв, Л. Кадцин, Б. Кац, В. Конен, М. Лобанова, В. Мартинов, Й. Миклашевський, К. Орф, Т. Рябуха, О. Скуратовська, А. Соловійов, І. Сухленко, Є. Чорна, О. Широкова).

Оснoву музично-теоретичного аналізу склали музичні твори з репертуару українських аматорських ансамблів та оркестрів за участі скрипки: ансамблю скрипалів «Експромт» та камерного оркестру «Крещендо» (м. Харків); камерного оркестру «Поліфонія» (м. Львів), ансамблів Дитячо-юнацького музичного товариства «Violino» (м. Дніпро, м. Павлоград), а також нотні матеріали, аудіо та відеозаписи.

Джерельну базу дослідження становлять законодавчі акти з питань культури і мистецтва; програмна документація творчих колективів України, діяльність яких аналізується; ґрунтовні дослідження провідних науковців, у яких висвітлено філософські, психологічні, мистецтвознавчі, естетичні аспекти розвитку ансамблів за участі скрипки; історико-культурологічна, суспільно-соціальна, мистецтвознавча періодика, матеріали міжнародних, республіканських, регіональних наукових конференцій із проблем розвитку та організації даної галузі музичного мистецтва; довідково-енциклопедична, навчальна й навчально-методична література; нотна література, аудіо- та відеоматеріали.

Методи дослідження. Для реалізації мети й розв'язання поставлених завдань у дисертаційному дослідженні використано комплекс взаємоузгоджених методів: аналітичний – розкриття онтологічних засад виконавського мистецтва як різновиду «гри» (*Homo ludens*); історико-генетичний – для визначення генези розвитку аматорського музикування; дедуктивний – для виявлення загального (скрипкове мистецтво у практиці суспільного музикування), особливого (скрипкове мистецтво у різних виконавських практиках), одиночного (аматорські ансамблі за участі скрипки в Україні); компаративний – для порівняння скрипкової академічної та аматорської форм музикування; музично-регіональний – для аналізу діяльності скрипкових ансамблів та оркестрів різних міст України за лінією «Схід – Центр – Захід»; стильового та жанрово-стилістичного аналізу – для характеристики зразків репертуару аматорських скрипкових колективів України; виконавського аналізу – для визначення художньої та технологічної ознак, характерних для виконавського стилю колективів

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *вперше* в українському мистецтвознавстві здійснено цілісне дослідження генезису, стилістики та форм репрезентацій аматорських ансамблів за участі скрипки, а саме: виявлено стан розробленості проблеми розвитку ансамблів за участі скрипки в Україні 1990 – 2010-х років, визначено поняттєвий апарат

дослідження; охарактеризовано скрипковий стиль у контексті аматорського музикування; здійснено органологічний аналіз розвитку скрипки та розроблено класифікацію ансамблів; виявлено типові особливості аматорського камерно-інструментального ансамблю за участі скрипки; проаналізовано стильові ознаки та соціокультурні функції аматорських колективів України на прикладі творчої діяльності ансамблів Харкова, Львова, Дніпра, Павлограда.

Удосконалено сутність понять «аматорська скрипкова культура», «практика суспільного музикування», «скрипковий інструменталізм», «стиль інструмента».

Подальшого розвитку набули наукові уявлення про сутність аматорського ансамблю за участі скрипки в історичному та теоретичному аспектах, жанри скрипкового мистецтва, особливості діяльності творчих колективів України 1990 – 2010-х років.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що узагальнені наукові положення щодо сутності ключових понять дослідження, жанрово-стильової класифікації ансамблів за участі скрипки, принципів роботи з творчими аматорськими колективами можуть слугувати основою для подальших наукових розвідок у галузі теорії та практики скрипкового мистецтва в Україні. Теоретичні положення дисертації та фактичний матеріал може бути використаний у процесі науково-дослідницької діяльності магістрантів, аспірантів, докторантів і викладачів, для проведення майстер-класів, спрямованих на підвищення рівня виконавської майстерності майбутніх скрипалів. Теоретичний доробок і джерельна база дослідження можуть бути використані у процесі фахової підготовки виконавців за спеціальністю «Музичне мистецтво».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (Харків, 2015 – 2017) і презентовані на наукових конференціях різних рівнів: *міжнародних*: «Актуальні проблеми музичного та театрального мистецтва» (Харків, 2014, 2018), «Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасності» (Харків, 2015), «Мистецтво та шляхи його осмислення в дослідженнях молодих науковців» (Харків, 2017), «Science of the XXI century problems and prospects of researches» (Warsaw, 2017); *всеукраїнських*: «Музична і театральна освіта України: європейський вектор розвитку» (Харків, 2017), «Проблеми інтерпретації, механізми новації у музичній творчості» (Київ, 2017), «Музикознавчий універсум молодих» (Львів, 2018).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено у 8 одноосібних публікаціях, зокрема: 4 наукові статті у фахових виданнях, 2 статті в міжнародних наукових фахових виданнях, 2 праці апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку

використаних джерел (206 найменувань). Повний обсяг дисертації 254 сторінки, основний зміст викладено на 186 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, вказано на її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів; представлено їх апробацію; подано відомості про публікації; наведено дані про структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі «Скрипкове мистецтво та феномен ансамблю в науковому часо-просторі»** виявлено ступінь наукової розробленості проблеми, визначено поняттєвий апарат дослідження, здійснено органологічний аналіз розвитку скрипкового мистецтва, з'ясовано стильові ознаки інструменту в системі категорій «музика – гра».

У **першому підрозділі «Практика суспільного музикування як теоретико-методологічна проблема в українському музикознавстві»** на основі аналітичного методу проаналізовано наукові студії українських і зарубіжних дослідників у галузі мистецтвознавства, який показав, що практика суспільного музикування є загально-естетичною категорією, що об'єднує види музичної діяльності. Зазначено, що практика суспільного музикування є багатозначним явищем, що вживається як в ужитковому середовищі, так і в науковому обігу. На основі аналізу джерельної бази з'ясовано, що основними науковими підходами до вивчення поняття практики суспільного музикування є: *мистецтвознавчий* – присвячений аналізу особливостей музичного мислення виконавців (М. Арановський, І. Пясковський, Т. Чередниченко), *музично-теоретичний* – для аналізу жанрово-стильової системи та інтонаційних моделей, що визначають характер процесів інтонування (В. Москаленко), *комунікативний* – для вивчення засобів соціокультурної комунікації (О. Маркова).

На основі методу узагальнення обґрунтовано поняттєвий апарат дослідження. З урахуванням наукових підходів запропоновано авторське тлумачення поняття *«практика суспільного музикування»*, яке автором інтерпретується як сукупна система функціонування музики в часі-просторі певного етапу людської історії, того чи іншого географічного регіону, нації, професійних (в тому числі, народно-професійних, напівпрофесійних, «ремісничих», що формуються в «третьому пласті», аматорських) шкіл, традицій і цільових установок, що функціонують у їхніх межах.

Доведено, що практика суспільного музикування є кумулятивною стильовою системою, яка формується під впливом низки детермінант, переважно музичних та соціо-культурних. Серед чинників, які формують стильову систему досліджуваного явища виділено такі: ▪ охоплення «географічного горизонту» (ступінь поширеності того чи іншого явища), ▪ характер етнічної консолідації (загальноновизнаність даної практики в національних анклавах та їхніх конгломератах), ▪ епістогемний вплив інших

форм суспільної свідомості (релігія, наука, політика, інші види мистецтва тощо), ▪ соціально-економічні фактори, що регулюють кореляцію попиту і пропозиції (Б. Старостін, Л. Березовчук).

У підрозділі виділено специфічні риси сучасної практики суспільного музикування, а саме: опора на репрезентацію стилю, а не твору як такого (Б. Кац), що передбачає вихід слухацького сприйняття за межі окремого твору і поширення загальної установки на виявлення естетичної константи жанрового стилю (А. Сохор), а також, інших «вищих» щаблів стильової ієрархії (національного та епохального); інтерактивність реалізації, що виражена через змагання (гр. *agon*) у вигляді фестивально-конкурсної системи з її функціями (створення святкової атмосфери, показ кращих композиторських, виконавських, організаційних досягнень, за П. Ніколаєвою). Зазначено, що практика суспільного музикування завжди відображає домінуючі для певного історичного часу події, які підкреслюють актуальність явища.

Наприклад, для ХХ-го століття з його стильовим плюралізмом у галузі академічної творчості актуальною стає практика «третьопластового» музикування, відтворена у джазі, як одній з головних інтонаційних ідей сучасності (О. Маркова). Теж саме стосується й побутового музикування, яке у епоху панування електронних ЗМІ стає однією з важливих форм залучення слухацької аудиторії до практичної музичної діяльності. Саме ця генетично зумовлена якість музичної свідомості визначає відродження на новому рівні практики музичного аматорства, яке набуває нині активного розповсюдження.

У другому підрозділі «*Органологія скрипки: міфи і факти про походження та еволюцію інструменту*» систематизовано історичні дані щодо розвитку скрипкового мистецтва та визначено його роль у світовій музичній практиці. На основі історико-генетичного методу виявлено передумови виникнення та наведено факти, які розкривають еволюцію скрипки (від фольклорної до академічної форм музикування). В роботі висвітлено міфи про виникнення хордофонів, які були винайдені богом Гермесом, наведено фактологічний матеріал про різновиди скрипки у ренесансній музичній практиці (Л. Моцарт). Органологічний аналіз розвитку скрипки показав, що функціонування скрипкового мистецтва забезпечують три творчі особистості – майстер, що створив інструмент, виконавець та композитор, які можуть діяти як в одному, так і в різних часо-просторах.

На основі історико-генетичного аналізу визначено основні причини підвищення музичного статусу скрипки на початку епохи Бароко, в період якої привалував «концертуючий стиль» (М. Лобанова), серед них: ▪ розвиток сольного музикування, яке поступово витісняло «анонімне» групове; ▪ вплив теорії афектів разом із музичною риторикою, на основі якої формувались образні уявлення про стилі інструментів; ▪ становлення гомофонно-гармонічної фактури з автономізацією провідної теми-мелодії. Зазначено, що становлення скрипкового мистецтва визначається

ансамблевими формами музикування, які розкривають характер його функціонування в музиці Новітнього часу на стику XIX – XX століть. Саме в цей період культивувались традиції минулого та водночас створювались нові форми соціокультурної комунікації (зближення «пластових» різновидів скрипкового музикування, естетизація скрипки в сучасному соціумі).

У третьому підрозділі «*Стиль інструменту в системі категорій «музика – гра»*» обґрунтовано екстраполяцію загальних положень «музичної гри» на інструментальний стиль, зокрема його скрипковий різновид. На основі музично-теоретичного аналізу концептуальних положень про стильові класифікації доведено, що інструментальний (скрипковий) стиль відноситься до «стилю будь-яких видів музики» (В. Холопова). Зазначене поняття вміщує як стилі інструментів, що виступають як «знаряддя», «органи» музичного мислення (Є. Назайкінський), так і стилі виконавців, які реалізують інструментальні інтонаційні можливості (Б. Асаф'єв, Є. Назайкінський). Підкреслено, що введення до музикознавчого обігу поняття «стиль інструменту» – альтового (Е. Купріяненко), концертно-фортепіанного (О. Кріпак), гітарного (О. Жерздев, В. Ткаченко), скрипкового (І. Гребнева) – є науковим досягненням харківської музикознавчої школи, дослідники якої здійснили вагомий внесок у науковий музично-теоретичний доробок сучасного українського мистецтвознавства.

На підставі аналізу спеціалізованої літератури в дисертації визначено дві категорії інструментальних стилів, які представлено композиторським та виконавським видами музичної діяльності. У якості ключової ідеї дослідження запропоновано класифікацію, яка у цілісному вигляді відбиває соціокомунікативну функцію інструменту. Отже, органологічний аналіз розвитку скрипки дозволив визначити основні критерії вивчення інструментального стилю: мелодійна та гармонічна природа інструменту; особливості його застосування в сольній, ансамблевій та оркестровій музиці; історичний розвиток інструменту та його соціокультурний статус.

У четвертому підрозділі «*Концепція гри у виконавському мистецтві»* розглянуто онтологічний та музично-мистецький зміст даного феномену, заснованого на концепції *Homo Ludens*. Зазначено, що у музичній екстраполяції дана концепція спрямована на збереження філософсько-етичних та естетичних констант, які започатковані у епоху еллінізму та відбиваються у інструментальній практиці виконавців-віртуозів (Й. Хейзинга). Доведено, що явище музичної гри зазнавало певних якісних змін під впливом трансформаційних процесів – від започаткування не фіксованої на письмі імпровізації та імпровізаторсько-письмового дуалізму (М. Сапонов) до панування композиторського тексту (опусної музики).

Композиторська діяльність визначила новий статус виконавців, які стали ретрансляторами авторської музики, тобто посередниками між музичним твором та соціумом (Г. Орджонікідзе, Т. Веркіна), що певною мірою негативно вплинуло на сприйняття виконавства як виду творчості (Л. Шаповалова). Однак, композиторська та виконавська форми творчої

діяльності в процесі еволюції стали невід’ємними компонентами єдиного творчого процесу. Саме на цій основі у історії музичної культури виник і продовжує розвиватись особливий «клас» композиторів-виконавців, який сформувався в епоху віртуозного стилю *brilliant* періоду Романтизму та набув популярності в сучасному мистецтві.

Таким чином, аналіз стану розробленості проблеми щодо розвитку скрипкового виконавства дозволив систематизувати джерельну базу дослідження, визначити поняттєвий апарат дослідження та з’ясувати органологію скрипки в контексті художньо-стильових трансформацій історичного розвитку.

У другому розділі «Неакадемічне ансамблеве скрипкове музикування: типологія та комунікація» виявлено витoki розвитку скрипкового аматорського мистецтва, здійснено компаративний аналіз академічних та неакадемічних форм музикування, охарактеризовано практику аматорського камерно-інструментального ансамблю за участі скрипки, визначено специфіку скрипкового стилю.

У першому підрозділі «Фольклорний скрипковий ансамбль» виявлено витoki скрипкового аматорства, початок якого має фольклорні коріння. Походження інструменту представлено у історичних матеріалах, які висвітлено в роботах Б. Струве, К. Кузнєцова, Г. Хоткевича, І. Ямпольського, J. Mattheson, G. Stratton. Органологічний аналіз показав, що фольклорна скрипка має декілька назв: В Європі – це «скрипка-жига», в Україні та слов’янських країнах – «генсле», «мазаня», «скрипица». Виконавці-аматори на скрипці часто були мандрівними музикантами, мистецтво яких передувало розвитку академічного скрипкового мистецтва. Прототипами сучасної моделі скрипки були фідель та ребек – інструменти, які існували в міському середовищі і мали значний вплив на розвиток ансамблевого скрипкового музикування. Доведено, що творчість народних скрипалів у імпровізаторсько-виконавській проекції сприяла виникненню двох видів музично-професійної діяльності – виконавської та композиторської, які реалізуються як в академічній (сольній), так і аматорській (ансамблевій) практиках музикування.

На основі дедуктивного методу в роботі запропоновано класифікацію типів українських народних ансамблів за участі скрипки, на прикладі «троїстих музик», а саме: ▪ дві скрипки, бас; ▪ скрипка, басоля, цимбали; ▪ скрипка, басоля, бубон. Наведено також варіанти інших типів колективів – квартетів, квінтетів та оркестрів на кшталт створеного Г. Хоткевичем для його «Гуцульського театру» ансамблю з дрімб та скрипок *con sordino*. Зазначено, що фольклорні ансамблі за участі скрипки мали значний вплив на розвиток аматорського скрипкового музикування, і збереглися на сьогоднішні часи в окремих регіонах України (Гуцульщина, Галичина, Полтавщина та інші). В процесі жанрово-стильових трансформацій шляхом поєднання фольклорних та академічних традицій виник український

аматорський скрипковий стиль, який реалізовується в творчій діяльності сучасних колективів.

У другому підрозділі «Аматорство у інструментальному виконавстві як історико-художній феномен» здійснено компаративний аналіз «академічної» та «неакадемічної» форм музикування. Остання розглядається в контексті аматорства та характеризується за такими соціокультурними показниками: ▪ творчість «не за званням, а за покликанням» (В. Даль), ▪ наявність вільного часу у представників певних соціальних груп (Аристотель, Й. Хейзинга), ▪ стихійна конкуренція у контексті соціальної комунікації камерно-ансамблевого музикування (Т. Адорно). На основі історико-генетичного аналізу зазначено, що музичне аматорство як провідна сфера музикування у епоху Просвітництва за функціональними критеріями є нерівномірною у художньому часо-просторі. Зокрема, на межі ХІХ – ХХ століть аматорське виконавство втрачає своє первинне значення, сутність якого полягала в комунікативній функції музичного академізму. Причинами виникнення цих негативних соціокультурних процесів вважаємо кризову ситуацію в концертному житті взагалі, що виникла через розвиток системи ЗМІ та індустрії розваг. Однак, на початку ХХІ століття музичне аматорство набуває нових організаційно-творчих форм (художня самодіяльність, аматорські студії та гуртки, «квартирники»), які символізують відродження жанру.

В роботі проаналізовано практику аматорського камерно-інструментального ансамблю за участі скрипки як різновиду колективного музикування, що виступає своєрідним «містком» між музичними пластами – фольклорним та академічним, академічним та «третім», фольклорним та «третім» (за В. Конен). На основі музикознавчого аналізу зазначено, що скрипкове аматорство, як «міжпластовий феномен» характеризується такими ознаками: певною адаптованістю вибору репертуару, орієнтацією на відповідний рівень здібностей та підготовки виконавців, які входять до складу ансамблю, специфікою форм репетиційної та демонстраційної діяльності.

Доведено, що скрипкове аматорство у його ансамблевій проекції є складовим елементом ансамблевої культури (І. Польська), комунікація якої визначається: генетичним тяжінням людини до музикування, репрезентацією особливої категорії музикантів-аматорів із числа «хороших слухачів» (Т. Адорно). Зазначено, що аматорські колективи за участі скрипки посідають одне з провідних місць серед видів ансамблевої культури. Проте, з часом втрачають передові позиції з таких причин: 1) наявність малих філармонічних залів, які задовольняють попит слухацької аудиторії до камерної музики; 2) зменшення дозвілєвого часу в житті сучасної людини; 3) розвиток ЗМІ та Інтернету; 4) ускладнення академічної камерно-інструментальної музики, яка репрезентує новітні техніки композиторського письма.

На підставі історичного аналізу ансамблевої практики пізнього Ренесансу, струнних квартетів епохи Просвітництва до сьогодення запропоновано узагальнену характеристику аматорського скрипкового стилю, що заснована на синтезі понять «камерно-ансамблевий стиль» та «скрипковий стиль». Зазначено, що аматорський ансамблево-скрипковий стиль відбиває зміст зазначених явищ. З одного боку, «камерно-ансамблевий стиль» є редукованою формою застосування традиційних видів колективного музикування з перевагою великих складів, які сягають рівня камерних оркестрів. Проте, ансамблі у складі тріо, квартету, квінтету майже не використовуються адже передбачають фахову підготовку більш високого рівня. З іншого боку, аматорський скрипковий стиль формує звуковий образ скрипки та інструментів скрипкової групи, який відбиває сукупне звучання багатоголосної фактури, однак сольне виконання не є виключенням.

Отже, на основі аналізу розвитку скрипкового аматорського мистецтва в роботі запропоновано основні напрямки вивчення проблеми аматорської скрипки в контексті визначення стильових ознак цього явища, а саме: комунікація, соціологія та психологія творчості в контексті аматорських форм музикування; виконавські технології та специфіка гри скрипалів-аматорів; особливості музичного репертуару, який представляє певні обмеження вибору музичних творів (як оригінальної музики, так і перекладень).

У третьому розділі «Аматорські інструментальні колективи в Україні 1990 – 2010-х років» визначено специфіку аматорської скрипкової культури, здійснено компаративний аналіз діяльності аматорських колективів за складом, стилем і музичним репертуаром.

У першому підрозділі «Аматорська скрипкова культура: специфіка репертуару та типи ансамблів» зазначено, що аматорські скрипкові колективи є предметом досліджень у галузі теорії та історії музичного виконавства, у яких піднімається коло важливих питань щодо естетичної і культурологічної природи досліджуваного феномена, розглядаються проблеми органології, видової інструментальної стилістики. Зазначені аспекти дослідники характеризують поняттям «культура інструмента» в контексті наведених дефініцій – «фортепіанна» (В. Сирятський), «гітарна» (О. Жерздев), «ансамблева культура» (І. Польська). З метою узагальнення зазначених дефініцій у роботі запропоновано власне тлумачення терміну «аматорська скрипкова культура», яке інтерпретовано як музично-стилістичний феномен, що включає різноманітні жанрові форми скрипкової музики, їх соціокомунікативний контекст, який визначається сукупністю актуальних норм суспільного музикування, обумовлений певним рівнем розвитку композиторського і виконавського мистецтва в даній сфері, уявленнями щодо стверджень про «образ» скрипки в системі інструментального інтонування, станом музичної освіти і виховання в цілому й за скрипковою спеціалізацією зокрема.

Основними критеріями вивчення аматорської скрипкової культури стали особливості репертуару і типи ансамблю. Відносно першого критерію зазначено, що його складовими компонентами є жанрово-стилістична тріада – «камерність, концертність, пленерність» (Є. Назайкінський) в їх аматорсько-скрипковій специфікації. Доведено, що у виконавських складах цих колективів переважає струнно-смичкове «ядро», але не є винятком темброве збагачення за рахунок залучення фортепіано, духових та ударних інструментів, солістів-вокалістів, вокальних ансамблів та хору.

У другому підрозділі «Аматорські струнно-смичкові колективи в Україні: регіональна лінія «Схід – Центр – Захід» зазначено, що діяльність колективів досліджуваних регіонів відбиває як загальні риси національної музичної ментальності, так і характерну специфіку. В контексті регіоніки як одного з найактуальніших векторів сучасної вітчизняної музикології (Л. Кияновська, О. Кононова, А. Прокоф'єва, З. Юферова) музичне аматорство виступає предметом вивчення актуальних тенденцій та особливих рис інструментального виконавства. Серед актуальних тенденцій розвитку аматорського виконавства визначено національну спрямованість, показником якої вважаємо репертуар, заснований на зразках української музики (оригінальні твори й обробки). До особливих рис досліджуваного явища віднесено регіональну специфіку, яка характерна для різних областей нашої країни. Регіональна лінія, обрана у роботі зумовлена практичним досвідом авторки дослідження, яка є художнім керівником харківських скрипкових аматорських колективів. Підкреслено, що питання регіональної специфіки в контексті аматорського струнно-смичкового музикування на прикладі діяльності колективів, які репрезентують музично-культурні центри нашої держави Харків (Слобожанщина), Дніпро (Наддніпрянина), Львів (Галичина) піднімаються вперше в пропонованому дослідженні.

Розкриття цих питань стало можливим завдяки аналізу діяльності ансамблю скрипалів «Експромт» та камерного оркестру «Крещендо» (м. Харків), які функціонують на базі Палацу студентів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» під керівництвом автора дисертації. Систематизовано виконавський репертуар колективів, який складається з: 1) творів популярної класики (Й. С. Бах – Ш. Гуно «*Ave Maria*», А. Вівальді «*Маленька симфонія*»); 2) творів сучасних українських авторів у відповідних аранжуваннях (М. Скорик «*Українська мелодія*», М. Стецюн «*Болеро*»); 3) адаптованих обробок саундтреків до кінофільмів («*Список Шиндлера*» Дж. Вільямса); 4) оригінальних творів та римейків поп і рок зразків, створених для даних колективів їх учасниками (О. Неклюдов «*Das Ferne Leuchtfeuer*», композиція «*Kashmir*»).

Запропоновано музично-теоретичний аналіз п'яти творів з метою виявлення стилю колективів, визначено рівень майстерності їх учасників за результатами концертної діяльності в Україні (Львів, Дніпро, Миргород, Ужгород та ін.), узагальнено відгуки у ЗМІ. Зазначено, що вибір репертуару формує виконавський склад (стабільна основа «струнна група», за потребою

долучаються солісти-вокалісти, інструменти інших груп, джазова ритм-секція). Доведено, що мобільність складу замість його сталого формату відбиває потенційні можливості аматорських колективів у подальшому збагаченні репертуару, що загалом сприяє вдосконаленню майстерності музикантів-аматорів.

На основі аналізу діяльності камерного оркестру «Поліфонія» (м. Львів) з'ясовано, що напрямки його роботи багато у чому збігаються з аматорськими колективами (м. Харків), проте відрізняються за стильовими ознаками («доцентровими» та «відцентровими», за Л. Кияновською), характерними музиці Галичини. Зокрема, музичний репертуар оркестру «Поліфонія», зберігаючи національну характерність, за стильовими показниками тяжіє до західноєвропейської класики. Музичним матеріалом для аналізу стали твори Й.С. Баха «Арія» з оркестрової сюїти № 3 (виконується за urtext-ом), а також оригінальна стилізація класичної музики «Кантус» сучасного львівського композитора В. Смолінського. Підкреслено, що музичний репертуар колективів як Харкова, так і Львова складають поп- і рок-композиції, створені самими учасниками, наприклад, віртуозна п'єса М. Романишина «*Cobain VS Jackson*» (на матеріалі хітів Майкла Джексона і Курта Кобейна).

Визначено творчі досягнення ансамблів Дитячо-юнацького музичного товариства «Violino» (м. Дніпро, м. Павлоград) у період 1990 – 2000-х років. На основі вивчення документальних джерел з'ясовано, що загальну кількість колективів становило п'ять ансамблів скрипалів: молодша дитяча дніпропетровська група (керівники А. Абаєв, Р. Джавадов, Т. Погореленко); підготовча та молодша павлоградські дитячі групи (керівник Т. Зуб); середня юнацька дніпропетровська група (керівники К. Крамчанінова, Л. Бабенко); старша юнацька група (керівник Л. Холоденко). Відзначено, що зберігаючи типові риси українських аматорських колективів за участі скрипки (сполучення класики та національної музики, різноманітні обробки-адаптації популярних творів, виконання спеціально написаних для даних колективів зразків, тощо), дані ансамблі мали і специфічні особливості. Вони: а) існували на спонсорські кошти і під організаційно-фінансовим керівництвом продюсера (С. Ліб); б) мали проміжне значення, як громадська форма підготовки талановитих дітей і молоді до професійної музичної діяльності; в) ґрунтувалися на спадкоємності вікових груп, з яких старша категорія виконавців мала вже фактично професійний статус.

В контексті розвитку аматорського музикування за участі скрипки визначено роль відомого композитора та громадського діяча В. Скуратовського, який був концертмейстером-піаністом та автором творів, написаних для колективів ДЮМТ «Violino». Вперше здійснено виконавський аналіз двох частин «Павани» та «Іспанського карнавалу» з сюїти «Violino», яка була написана для цього ансамблю скрипалів (середня юнацька група). Також проаналізовано твір з репертуару дитячих павлоградських колективів, який є спільною роботою скрипкових груп із

залученням хору, в основу якої покладено обробку Р. Маневич Арії «*Dignare*» з кантати «*Te Deum*». Г. Генделя.

Отже, на основі компаративного аналізу діяльності творчих колективів за участі скрипки в Україні визначено схожі та відмінні характеристики цього процесу, проаналізовано музичний репертуар, виявлено його стилеві ознаки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування та запропоновано нове розв'язання проблеми розвитку ансамблевого музикування за участі скрипки в Україні 1990 – 2010-х років, що полягає у визначенні генези, стилістики та форм репрезентацій. Проведене дослідження й виконання поставлених завдань надали підстави зробити такі висновки.

1. Виявлено стан розробленості проблеми розвитку ансамблів за участі скрипки в Україні у 1990 – 2010-х роках в історичному й теоретичному аспектах. Доведено, що основний масив наукових праць сфокусовано на проблемах розвитку академічного скрипкового мистецтва, специфіки побутування і функціонування скрипкової музики, формування творчої особистості скрипалів, що дозволило систематизувати джерельну базу за тематичними напрямками: історія, теорія та практика скрипкового музикування. Здійснено порівняльний аналіз концептуальних положень учених, обґрунтовано наукові підходи щодо проблем розвитку досліджуваного явища, доведено унікальність сучасного скрипкового мистецтва в контексті визначення генези, стилістики та форм репрезентацій. Вивчення стану порушеної проблеми дозволило зробити висновок про наявність певних прогалин у науковому доробку, зокрема: незначна кількість та локальність наукових досліджень щодо розвитку ансамблевого музикування за участі скрипки; нерозробленість питань діяльності аматорських колективів в Україні у 1990 – 2010-х роках.

На підставі аналізу змісту основних термінів дослідження, поданих у довідково-енциклопедичній, навчально-методичній та спеціалізованій літературі, доведено, що скрипкове мистецтво є складовою практики суспільного музикування, проте зміст цього поняття залишається не визначеним. У роботі запропоновано власне тлумачення поняття практики суспільного музикування, що інтерпретовано як сукупна система функціонування музики у часо-просторі, що диференціюється за ознаками історичної, національної, регіональної, а також «пластової» стилістики та відповідає суспільно-культурному попиту та пропозиції.

2. На основі музично-теоретичного аналізу охарактеризовано скрипковий стиль у контексті аматорського музикування, структура якого складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: «інструмент – музикант – твір» (за Є. Назайкінським). Доведено, що категорія «стиль інструменту» може бути адаптована в контексті вивчення будь-яких інструментальних стилів, у тому числі й ансамблевого за участі скрипки. До змісту ансамблевого музикування за участі скрипки віднесено такі елементи:

композиторський, виконавський, змішаний. Зазначено, що класифікація інструментальних стилів передбачає здійснення органологічного аналізу розвитку інструмента за такими критеріями: вивчення фактурної природи (одноголосся чи багатоголосся); з'ясування специфіки використання (сольна, ансамблева чи оркестрова виконавська практики); визначення статусу інструмента в контексті еволюційних соціокультурних процесів.

Отже, на основі вивчення та порівняння концептуальних теоретичних положень дослідників визначено дві категорії інструментальних стилів, які представлено композиторським та виконавським видами музичної діяльності. У якості ідеї дослідження запропоновано цілісну класифікацію за *соціокомунікативними* функціями інструменту. Запропоновано узагальнену характеристику аматорського скрипкового стилю, яка заснована на синтезі понять «камерно-ансамблевий стиль» та «скрипковий стиль». Зазначено, що аматорський ансамблево-скрипковий стиль відбиває зміст зазначених явищ.

3. На основі органологічного аналізу доведено, що історія скрипки заснована як на міфології та фактах про її походження (Л. Моцарт), так і на практичній діяльності майстрів, виконавців, композиторів. Встановлено, що скрипка (та її сімейство) набула провідного статусу в музиці Бароко завдяки стильовим детермінантам: розвиток сольного музикування (поряд зі збереженням ансамблевих видів); вплив теорії афектів, яка дала поштовх визначенню стилів інструментів; формування гомофонії з провідним елементом теми-мелодії. Зазначено, що на сучасному етапі скрипка зберігає провідні позиції у системі всіх трьох музичних «пластів», але набуває новітніх форм побутування в соціумі зберігаючи традиційні форми музикування.

4. Виявлено типові особливості аматорського камерно-інструментального ансамблю за участі скрипки. Зазначено, що фундаментом формування аматорського скрипкового ансамблю (як і академічного) є фольклорна практика, яка до сьогодні зберігається у автентичній проекції, зокрема, в Україні. Доведено, що фольклорно-академічні прототипи європейської скрипки (фідель та ребек) виникли на основі певних візуально-акустичних констант, що характеризують цілісний образ скрипкового хордофону, відомого під назвами «скрипка-жиги» у середньовічній Європі, мазанка, мазаня, скрипіця – в Україні. На підставі вивчення наукових робіт українських авторів, надано узагальнену характеристику інструментальних складів українських народних ансамблів за участі скрипки, варіантів ансамблю «троїсті музики», різноскладових за інструментарієм квартетів, квінтетів, а також, експериментальних колективів, створених на народній основі (ансамбль з дрибл та скрипок *con sordino* Г.Хоткевича).

З метою узагальнення різних музичних жанрів за участі скрипки в роботу введено поняття «аматорська скрипкова культура», яке визначено як музично-стилістичний феномен, що охоплює різні жанри скрипкової музики в сольній, ансамблевій та оркестровій формах музикування. З'ясовано, що жанри скрипкової музики найбільшої популярності набули серед

аматорських скрипкових ансамблів, діяльність яких репрезентує синтез колективних та сольних форм виконання, орієнтованих на певні жанри музики та стабільні інструментальні склади. При цьому інструментальний склад аматорського колективу передбачає варіативність, адже може змінюватись відповідно до репертуарних вимог.

5. Проаналізовано стильові ознаки та соціокультурні функції аматорських колективів України за участі скрипки на прикладі творчої діяльності ансамблів м. Харкова, Львова, Дніпропетровська (нині Дніпра), Павлограда, а саме: ансамблю скрипалів «Експромт» та камерного оркестру «Крецендо» (м. Харків); камерного оркестру «Поліфонія» (м. Львів); ансамблів Дитячо-юнацького музичного товариства «Violino» (м. Дніпро, м. Павлоград). Доведено, що діяльність цих колективів відображає як загальні риси національної музичної ментальності, так і відповідну регіональну специфіку.

На основі аналізу репертуару та інструментальних складів зазначених колективів визначено їхні загальні та особливі стилістичні ознаки. Так, творчість харківських колективів спрямована на пропорційне поєднання класичного репертуару (переважно адаптованого), творів українських митців, зразків естрадно-джазової стилістики з врахуванням їхньої доступності для масового слухача, ліричної спрямованості у виборі п'єс, органічності загальної звукової картини та єдності інструментально-ансамблевого виконання.

У діяльності львівського колективу, який має багато спільного з харківськими оркестрами та ансамблями, перевага віддається репертуару західноєвропейської популярної класики (переважно в оригіналах) та різноманітним сучасним стилізаціям під музику минулого. Цей колектив відрізняється стабільністю струнно-смичкового складу (без акомпануючого фортепіано), а інструменти інших сімейств та вокальні голоси використовуються переважно як солюючі.

Серед специфічних ознак діяльності ансамблів Дніпропетровщини виявлено новий організаційний статус (недержавне фінансування, наявність продюсера) та надання освітніх послуг юним учасникам колективного творчого процесу з метою підвищення рівня музичної підготовки. Виділені ознаки досліджено на прикладі репертуару, що складався переважно з творів В. Скруратовського – відомого музиканта та громадського діяча, який брав безпосередню участь у роботі вказаних колективів як композитор та піаніст-концертмейстер.

Отже, стильові ознаки та соціокультурні функції аматорських колективів України за участі скрипки на прикладі творчої діяльності ансамблів м. Харкова, Львова, Дніпра, Павлограда визначаються синкретичними формами реалізації академічних, фольклорних і «третьопластових» жанрів та загальноєвропейських стилів у контексті нових організаційних і творчих форм, притаманних сучасному ансамблевому мистецтву.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність всіх аспектів розвитку ансамблевого музикування за участі скрипки у історичному та теоретичному аспектах. Перспективним є подальша розробка концептуальних, змістових, організаційних і процесуальних основ формування виконавської майстерності скрипалів-аматорів на засадах етнопсихологічного та культурологічного підходів.

**Основні наукові результати дисертаційного дослідження
висвітлено в таких працях автора:**

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Чистякова Н. В. Органологія скрипки: міфи і факти про походження скрипки і скрипичного ансамблю // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. Серія: Мистецтвознавство : зб. наук. пр. Харків, 2014. № 4. С. 72 – 77.
2. Чистякова Н. В. Музыкальный фестиваль-конкурс как форма практики общественного музицирования (на примере фестиваля-конкурса детей и юношества «Волшебный камертон») // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. ст. / Харківський нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2015. Вип. 42. С. 322 – 333.
3. Чистякова Н. В. Скрипичний стиль в аматорському музициванні // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство : зб. наук. пр. Харків, 2017. № 4. С. 154–159.
4. Чистякова Н. В. Струнно-смічкові аматорські колективи Харкова: регіональна специфіка та творчі репрезентації // Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Львів, 2017. Вип. 41 : Музикознавчий універсум. С. 145 – 154.

Праці у наукових зарубіжних виданнях

5. Чистякова Н. В. Традиции и новации аматорского скрипичного музицирования в Украине конца XX – начала XXI века (на примере ансамблей детско-юношеского музыкального общества «VIOLINO») // The European Journal of Arts. 2017. № 3. С. 18 – 24.
6. Chystiakova N. Stylistics of the Amateur String Instrumental Ensembles in Modern Ukraine // International Journal of Music and Performing Arts. 2017. Vol. 5, Issue 2 (December). P. 33–38. DOI: 10.15640/ijmpa.v5n2a4.

Статті в інших наукових виданнях

7. Чистякова Н. В. Концепція «гри» у виконавському мистецтві // Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасної культури : наук.-метод. зб. / Харківська середня спеціалізов. музич. шк.-інтернат. Харків, 2015. С. 73 – 80.

8. Чистякова Н. В. Виконавський стиль у системі категорій «музика» та «гра» // Science of the XXI century: problems and prospects of researches / Proceedings of the International Scientific Conference. Vol. 5, Варшава, 2017. С. 23 – 25.

АНОТАЦІЇ

Чистякова Н. В. «Ансамблі за участі скрипки в Україні 1990 – 2010-х років: генезис, стилістика, форми репрезентацій». – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства зі спеціальності 17.00.03 – музичне мистецтво. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Суми, 2018.

Дисертація є комплексним цілісним дослідженням у галузі історії і теорії ансамблевого виконавства за участі скрипки в Україні 1990 – 2010-х років у контексті вивчення генезису, стилістики, форми репрезентацій.

У роботі виявлено стан розроблення проблеми, визначено поняттєве поле дослідження (скрипкове мистецтво, аматорська скрипкова культура, скрипковий стиль, практика суспільного музикування). Охарактеризовано скрипковий стиль у контексті аматорського музикування, здійснено органологічний аналіз розвитку скрипки та розроблено класифікацію ансамблів. Виявлено типові особливості аматорського камерно-інструментального ансамблю за участі скрипки. Проаналізовано стильові ознаки та соціокультурні функції аматорських колективів України на прикладі творчої діяльності ансамблів м. Харкова, Львова, Дніпра, Павлограда.

Доведено, що унікальність аматорського ансамблевого музикування за участі скрипки полягає у взаємодії традицій та інновацій, які органічно увійшли у зміст діяльності, структуру колективів, форми репрезентацій та репертуарну політику.

Ключові слова: ансамблі за участі скрипки в Україні 1990 – 2010-х років, генезис, стилістика, форми репрезентацій, практика суспільного музикування, скрипкове виконавство, скрипковий стиль, аматорська скрипкова культура.

Чистякова Н. В. Ансамбли с участием скрипки в Украине 1990 – 2010-х годов: генезис, стилистика, формы репрезентаций». – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – музыкальное искусство. – Сумской государственной педагогический университет имени А. С. Макаренко, Сумы, 2018.

Диссертация является комплексным целостным исследованием в области истории и теории ансамблевого исполнительства с участием

скрипки в Украине 1990 – 2010-х годов в контексте изучения генезиса, стилистики, форм репрезентаций.

В работе выявлено состояние научной разработанности проблемы, определено понятийное поле исследования (скрипичное искусство, аматорская скрипичная культура, скрипичный стиль, практика общественного музицирования). Охарактеризовано скрипичный стиль в контексте аматорского музицирования, осуществлен органонологический анализ развития скрипки и разработана классификация ансамблей. Выявлены типичные особенности любительского камерно-инструментального ансамбля с участием скрипки. Проанализированы стилевые признаки и социокультурные функции любительских коллективов Украины на примере творческой деятельности ансамблей г. Харькова, Львова, Днепра, Павлограда.

Доказано, что уникальность аматорского ансамблевого музицирования с участием скрипки заключается во взаимодействии традиций и инноваций, которые органично вошли в организацию деятельности, структуру коллективов, форму репрезентаций и репертуарную политику.

Ключевые слова: ансамбли с участием скрипки в Украине 1990 - 2010-х годов, генезис, стилистика, формы репрезентаций, практика общественного музицирования, скрипичное исполнительство, скрипичный стиль, аматорская скрипичная культура.

Chistyakova N. V. Ensembles with the participation of violin in Ukraine during the years of 1990-2010: genesis, stylistics, forms of representations. – The manuscript.

Thesis for Candidate of Arts degree in specialty 17.00.03 – Music Art. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2018.

The dissertation is devoted to the study of the string ensemble specifics in its genesis, stylistics and forms of representation. It is the first time in the native music science that this question is raised in its entirety, with due consideration of both general and particular factors and elements that are engaged in the suggested notion of the «violin culture», including its interpretation in the amateur sphere.

Organonic and aesthetic-communicative moments are considered and generalized, acting as the fundamental social music-making in this sphere. Representations of the violin style as a tool that was one of the defining factors in the formation of amateur (non-academic) instrumental performance were singled out and systematized.

The thesis proposed the original definition of the concepts of «social practice of making music», «amateur violin style», «amateur violin culture», acting as a terminological basis of the analysis of activity of a number of present Ukrainian amateur stringed bowed collectives which are considered through the «East – Center – West».

For the first time in the domestic musicological discourse characteristics of features offered repertoire and compositions of amateur collectives that represent the current state of amateur violin music playing in the Ukraine. Highlighted common - the national mental - and regionally-specific features executive style and forms of functioning of some of these groups – the ensemble of violinists «Exprompt» and «Crescendo» chamber orchestra (Kharkiv), ensembles of Children and Youth Musical Society «Violino» (Dnipro), chamber orchestra «Polyphony» (Lviv).

It determined that the ukrainian «amateur violin» incorporates ancient traditions prevailing in all three layers of musical art - folklore, academic and «third».

It is for this reason that the violin amateurism does not lose its relevance in the musical life and is one of the essential factors of familiarizing the new generation of Ukrainians with music.

Key words: ensembles with the participation of violin in Ukraine in 1990 - 2010, genesis, stylistics, forms of representations, practice of social music, violin performance, violin style, amateur violin culture.

Підписано до друку 18.05.2018. Формат 60x90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. Друк. Арк.. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87